

Mężyk_1
Karta wywiadu etnograficznego

Metryczka miejscowości		
Powiat	czarnkowsko-trzcianecki	
Gmina	Wieleń	WIE
Miejscowość	Mężyk	WIE_MĘŻ

Metryczka wywiadu			
Data realizacji	06.07.2013 r.	Miejsce wykonania	dom informatorki
Czas trwania	00:59:47	Forma i wielkość	plik audio, 19,1 MB
Przeprowadzający	KR	Komentarz	

Metryczka informatorów				
Kod	Płeć (K/M)	Wiek	Funkcja społeczna	Komentarz
029_WIE_MĘŻ	K	ok. 55	sołtyska wsi Mężyk	

Informacje etnograficzne	
Tematyka	Pozyskane informacje (ew. cytaty)
I. Toponomastyka i etnonimy	
Nazwy miejscowości (historyczne; zwyczajowe)	<p>„Dwóch małżonków chodziło po lesie i jeden drugiego szuka „mężu, mężulku, mężyku” i na tej zasadzie niby z tego powstał Mężyk.”</p> <p><i>Jaka była nazwa w czasie wojny:</i></p> <p>„Menzik”.</p>
Nazwy lokalne (przysiółków, części wsi, pól, łąk, pojedynczych gospodarstwa)	<p>„Są, są, sporo jest tego. Jest Pluszka, jest Plona, jest Pasternik, jest Krzewina, są Strugi, Sojka, Zręczno, no jest tego sporo.”</p> <p>„Nie, nie, Wybudowań takich rzeczy nie ma.”</p>
Nazwy topograficzne (cieków wodnych, stawów, wzniesień, obszarów leśnych, toń wodnych, uroczysk)	<p>„Jezioro Górne, Pasternik jest przy jeziorze.”</p> <p>„Tu gdzieś między Strugami jest gdzieś jeszcze Krzewina.”</p> <p>„Tu są bagniska, to są bagna, a przy nich pola”</p> <p><i>I na nie się też mówi bagniska?</i></p> <p>„Tak, tak.”</p> <p>„Zręczno to jest takie jezioro stojące, bo tam pan Michalik przekopał z jednego do drugiego, to jest przekopane pod szosą, są położone rury i ta woda ma przepust.”</p> <p><i>Uroczyska:</i></p> <p>„No to właśnie tam jest zabronione teraz tych imprez. To było piękne miejsce, tyle ludzi się zjeżdżało Bóg jeden wie skąd (...) Michalik wywoził ten piasek i plażę elegancką zrobił i przepust, no on się zdenerwował, że mu pastwisko zalewało, łąki i wziął się za robotę, 10 lat kopał. To już 20 lat będzie.”</p> <p>„Księżę to jest tam przy Miałach bardziej.”</p>
Nazwy pojedynczych obiektów przyrody żywej i nieożywionej (pojedynczych drzew i głązów narzutowych)	<p>„Nie.”</p>
Endonimy (nazwy własne grup lokalnych i regionalnych)	<p>„No Mężyk – Mężykowianie.”</p>

Egzonimy (nazwy zewnętrzne grup lokalnych i regionalnych)	„Nie.”
II. Folklor dawny i inne zjawiska kulturowe	
Podania (opowieści) o wydarzeniach lokalnych	<p>„Tu jest Święte [jezioro – przyp. bad.], bo tu był ponoć kościół i ten kościół się zapadł.”</p> <p>„Raczej nie aż takie, no bo żeśmy tam swoich korzeni szukali, kto, gdzie, skąd pochodzi ten Mężyk, ale to, że niby tam po tym lesie zaginęli, chodzili szukali, to niby to.”</p> <p><i>Słyszała Pani jak to w domu rodzice opowiadali?</i></p> <p>„Tak, tak.”</p> <p><i>Podczas wojny byli tu Niemcy?</i></p> <p>„Tak, cztery rodziny mieszkały.”</p> <p><i>Wysiedlano Polaków?</i></p> <p>„Tak, mój tata był w Niemczech za pracą. W Niemczech jakąś pracę dostał i siedział, to było gdzieś daleko.”</p> <p>„Tutaj mieszkał niedaleko, czy to ten z Młyna... o kurczę, teraz bym pomyliła. I on właśnie uratował grupę z Białej. Wstawił się za tymi Polakami, bo oni w dziewięciu mieli być rozstrzelani i się wstawił, jak on miał, Klema się nazywał, nie inaczej... Młynarz... od Młyna, bo tam młyn jest. I on po prostu się stawił i ci Niemcy popuścili i tych Polaków wypuścili.”</p> <p><i>Gdzieś tutaj straszy?</i></p> <p>„No na Świętym, się tutaj diabły pokazują i coś tam i z łańcuchami latają. Myśmy tyle lat tu jeździli i nie widzieli, a ten facet co zmarł to niby widział. To z Miałów facet. Tadiusz Nawróch, ale to jeszcze za kawalera, że niby podjechał, bo myślał, że to krowy z łańcuchami były, a to jakieś tam dziwadła.”</p> <p>„W Biezdrowie w kościele przy wejściu wisi koryto i historia jest taka, ja też tak tylko słyszałam, że facet poszedł do rzeki się myć i patrzy a tam koryto. Koryto pełne pieniędzy i za to wybudowali kościół.”</p> <p>„Nie, to znaczy robiliśmy mszę świętą tam na Zdręcznie, tam wcześniej było zamknięte, tam żeśmy mieli mszę. Zawsze bo niby Mężyk powstał od nazwiska, dopiero później wyszło, to profesor Kośko z Poznania, to on tu mieszkał w Mężyku i on tam trochę drażył i wydrażył to, że Mężyk powstał od pierwszych mieszkańców Łukasza Mężyka. Mężyków jest dużo po wsi i po okolicach i właśnie ten profesor szukał i jego żona też i mieli nam tam trochę doskonalić. Przyjechał facet spod</p>

	<p>Poznania i on nie nazywał się Mężyk tylko jego szwagier był mężyk i miał nam dać jakieś książki czy coś i figa. Pisał do mnie list właśnie ten Mężyk, że myślał, że to jest Pani Burmistrz. Jak przyjechał tutaj trochę ponagrywać i zobaczył, że to jest biedna wioska, po co dokładać.”</p> <p>„Mała wioska, a przeżyła kryzys tym pożarem. No w '92, tu wszędzie wkoło. Żeśmy tutaj przeszli, żeśmy się żegnali na dobre i na złe. Mąż zabrał dwie córki i pojechał na pole, gdzieś żeby daleko od wsi. Znaczą daleko nie szło jechać bo wszędzie dym, nie i to nie tylko on bo tam dużo stało z wozami. Co żeśmy mogli to żeśmy zabrali. Wybrałam studnię do końca i z sąsiadką żeśmy stały i się modliły i dzieci tu koło mnie były. Jedna była w Poznaniu w pracy, a z tą jedną żeśmy zostały, a mąż wziął te dwie, bo cztery córki mam. I pies przyleciał, to mówię o już niedaleko i o dwunastej przyszła burza. I taka burza, że oooo. Piorunów nie było słycać, bo to wszystko ten pożar robił i zaczęło padać. Jezusie, to było jak zwiastowanie, jak cud. W lipcu był jeden pożar i 10 sierpnia był drugi (...).”</p> <p>„Nas odwiedziło ponad 100 osób, prądu nie mieliśmy trzy miesiące. Kawę kupowaliśmy tylko mieloną, no niestety, przyjechali zobaczyć czy żyjemy (...).”</p> <p>„W lipcu był mniejszy pożar to tamtą stronę zajęło, a w sierpniu się połączyły obydwie.”</p> <p><i>Z czego tutaj żyją ludzie?</i></p> <p>„Przeważnie z pracy w lesie.”</p>
--	--

Tradycyjne obrzędy (także te związane z tradycjami religijnymi) doroczne

1.	św. Andrzeja (Andrzejki)/św. Katarzyny (Katarzynki)	<p>„Na świetlicy tak, ale tak skromnie. Kiedyś było więcej tego, teraz starsi ludzie to więcej telewizja przyciąga.”</p> <p><i>Wróżby:</i></p> <p>„No to tam wosk sobie leją, buty przestawiają”</p> <p><i>Katarzynki:</i></p> <p>„Nie.”</p>
2.	św. Marcina/11 listopada	<p>„No to rogale.”</p> <p><i>Piecze się rogale w domu?</i></p> <p>„Tak, z dżemem.”</p> <p><i>A takie jak w Poznaniu?</i></p> <p>„Też robimy, ale bardziej z dżemem.”</p>
3.	Adwent	<p>„Nie ma, no to tylko na te ostatki, nie. No to tam wtedy potańcówki jakieś są, bo to jak mówią „Na wielkie pyry.”</p> <p><i>Jest tutaj kościół?</i></p> <p>„Nie ma, mamy parafię w Wieleniu.”</p>

4.	św. Mikołaja (Mikołajki)	„To dzieci zawsze mają prezenty i Mikołaj przynosi prezenty.” <i>Czy dzieci czyszczą buty?</i> „Te małe są za małe, a te starsze tak.”
5.	Wigilia	<i>Kto przynosi prezenty?</i> „Gwiazdor.” <i>Choinka:</i> „Mamy żywą i sztuczną.” <i>Do kiedy stoi choinka:</i> „No jak, no do 2 lutego, do Gromniczej.” <i>Wigilia:</i> „No rodziną się spotykamy, rodziną. Wszystkie dzieci przyjeżdżają. Jesteśmy wszyscy razem.” <i>Puste miejsce przy stole:</i> „Tak.” <i>Sianko pod obrusem:</i> „Też.” <i>Pasterka:</i> „My idziemy do Białej. Tu jest krócej, Wieleń to jest kawał, a tu jest bliżej. W Białej jest o 22.00.” <i>Potrawy wigilijne:</i> „Dwanaście staramy się, grzybki w maśle, ziemniaki, zupę owocową, taką z owoców suszonych, albo kompot, albo zupę; pierogi, z makiem te kluski, no jest tego jest.”
6.	Pierwsze i Drugie Święto Bożego Narodzenia	„Normalnie chyba, jeden drugich odwiedza. Pierwsze święto przeważnie jest się w domu, bo tak to jest jakoś przyjęte, a drugie święto się wyjeżdża to dalszej rodziny.”
7.	Sylwester/Nowy Rok	„Na Sali.” <i>Psoty:</i> „O, już mniej teraz, kiedyś to był obłęd, to dorośli kiedyś robili, teraz bardziej dzieciaki. Kiedyś to i bramy były wyrzucane i na lód powciągane i furtki potopione i trzeba było szukać i to ho ho ho, nie byle jak. A teraz już trochę mniej.” <i>Malowanie okien:</i> „Nie.”
8.	Trzech Króli	„Dzieci chodzą. Kolędy zaśpiewają, jakieś wierszyki powiedzą, swój przydział dostaną.”
9.	Kolędnicy	„W Trzech Króli, albo chodzą jeszcze w dzień Halloween.”

10.	MB Gromniczej	„Bierzemy gromnicę i jedziemy do kościoła.” Czy wystawiało się gromnicę w oknie w trakcie burzy?: „Tak.”
11.	Karnawał, tłusty czwartek, koniec karnawału	<i>Kiedy są Wielkie pyry?</i> „Dzień przed Środą Popielcową.” <i>Tłusty czwartek :</i> „Pączki.”
12.	Topienie Marzanny	„Nie, u nas tego nie ma. W szkołach tak, ale tutaj u nas tego nie ma.”
13.	Środa Popielcowa	„To jest post. Środa Popielcowa to jest tradycja taka jak Wielki Piątek. Nic mięsnego, to znaczy grzybki zawsze staram się mieć takie w zamrażarce obgotowane i na masło położyć. Do tego ziemniaka i jakąś zupę wiśniową, jagodową i wystarczy.” <i>Woreczki z popiołem:</i> „Nie, to znaczy w kościele jesteśmy posypywani popiołem, ale tak to nie.” „Kiedyś się patelnie czyściło popiołem, a teraz nie.”
14.	Śródpoście	„Nie.”
15.	Niedziela Palmowa	<i>Palmy:</i> „Samemu, przeważnie jakiś tam bukciek z tej palmy, trochę zielonego.” <i>Co się dzieje z palmą po poświęceniu:</i> „Przynosi się do domu i do następnego roku musi zostać, ja mam na meblach.”
16.	Triduum Paschalne	„Nie.” Za Boże rany: „Nie.”
17.	Wielkanoc (święcenie koszyczka)/Niedziela Wielkanocna	Gdzie się święci pokarmy: „U nas na wsi przy figurze.” Święconka: „Jajko, masełko, baranek, dzieci mają koszyczek swój ze słodyczą. Ja chodzę święcić.” Śniadanie Wielkanocne: „Tak, dzieli się jajkiem i wędlinką i każdy dostaje na swój talerzyk.” Składanie życzeń: „Oczywiście.” Specjalne potrawy:

		<p>„Nie, chyba.”</p> <p>Rezurekcja:</p> <p>„Teraz rezurekcja już jest wieczorem. Teraz już nie ma tego, to była tradycja kiedyś, żeśmy na 6.00 rano jechali do Wielenia do parafii, a teraz jest bez różnicy czy tu czy tam..”</p> <p>„Zajączek, to też sobie gdzieś gniazdka po kątach robią, obok stodoły, czy sianka gdzieś pod krzaczkiem na ogródku.”</p>
18.	Poniedziałek Wielkanocny	„No, leją się, tego to nie zapomniano.”
19.	Zielone Świątki	<p>„To wystawiamy brzoźkę przed dom, nie.”</p> <p><i>Czy wszyscy mieszkańcy też tak robią?</i></p> <p>„Coraz mniej.”</p> <p><i>Czy przystraja się okna? :</i></p> <p>„Też.”</p>
20.	Boże Ciało	<p>„Jedziemy do kościółka, do Białej, do Wielenia też. Idziemy na mszę świętą, potem jest procesja do czterech ołtarzy i takie zakończenie (...) Jedne wsie idą w jedna stronę, drugie w drugą, dzielą się na pół.”</p> <p>Kto robi ołtarze?</p> <p>„Oni tam, kiedyś tam o kwiaty prosili, a teraz już idzie kwiaty kupić. No najwyżej nabieramy kwiatków i dzieciom dajemy do sypania. Urywamy sobie gałązki od brzoźek z każdego ołtarza i nosimy na pole w kapustę, ziemniaki, zboże i jedną do domu, żeby nas chronił od burz.”</p> <p>Oktawa Bożego Ciała:</p> <p>„Nie.”</p> <p>Wianki:</p> <p>„Nie.”</p>
21.	św. Jana	<p>„No to też tradycyjnie się odbywa w Białej, kiedyś było w Mężyku, ale zabronili nam tego. No my żeśmy podpisali bo to było fajne, bo tu były co tydzień zabawy we wsi za rogiem i tu gdzieś przy tym stoku, ubawilim my się. Puszczanie wianków jest w Białej, ale to jest tradycja z Wielenia, bo od Wielenia tu wszystko przechodzi, bo tam w Wieleniu mają imprezy, a w Białej jest zakończenie. Rosko się rozgrywa, rozkłada się zawsze co roku i tam mają swoje różne przeskakowanie przez ogień i wszystko jest w Białej, ale to wszystko z Roska, Rożanie.”</p>
22.	MB Zielnej	„Kwiatuszki ze wszystkich zbóż i jeszcze kwiatków polnych i

		<p>takie bukiety.”</p> <p>„Wiem, że w tej chwili jak są zboża wykruszone, to biorą i zasiewają zboża to tym też jest posypane.”</p>
23.	MB Siewnej	„Nie ma.”
24.	Dzień Wszystkich Świętych/Dzień Zaduszny	„Tradycja, mszy u nas nie ma tylko jest procesja. Ksiądz przyjeżdża, są wypominki. My swoich zmarłych podajemy, a ksiądz ich wyczytuje tam zaś, nie.”
25.	Inne tradycyjne wydarzenia doroczne (cykliczne) istotne dla informatora	Brak informacji.
Tradycyjne obrzędy rodzinne i okolicznościowe		
1.	Narodziny i chrzest	<p>„Nie nic nie ma, no tam mówią, ale nikt nic z tego nie robi.”</p> <p><i>Czy chodziło się do wyvodu?</i></p> <p>„Kiedyś tak.”</p> <p><i>Wstążeczki czerwone:</i></p> <p>„Tak.”</p>
2.	Ślub i wesele	<p>„Ślub jak ślub, ludzie biorą i wesele odprawiają.”</p> <p><i>Polter:</i></p> <p>„No, Polteram, kiedyś się odbywało dzień przed ślubem, a teraz tydzień przed już robią.”</p> <p><i>Polter odbywa się u Panny Młodej czy u Młodego?</i></p> <p>„Jak są z jednej wsi to idzie się tam i tam.</p> <p><i>Chodzenie pod okna:</i></p> <p>„Jak było wesele w świetlicy to się chodziło, ale jak teraz jest gdzie indziej to już nie ma tak.</p> <p>[Kiedyś nie brano ślubu z osobami spoza Mężyka].</p>
3.	Śmierć i pogrzeb	<p><i>Różaniec:</i></p> <p>W domu zmarłego.” „No i później w dzień pogrzebu, przed pochowaniem zwłok jest msza i przed mszą też się odmawia różaniec.”</p> <p><i>Czy kondukt zatrzymuje się przy figurze?</i></p> <p>„Tego nie pamiętam.”</p> <p><i>Zakrywanie luster w domu zmarłego:</i></p> <p>„Tak, to pamiętam. Zegar stanął tego dnia, trzeba było zatrzymać godzinę o której zmarły zmarł. Lustra też słyszałam, ale teraz już nie, teraz już tego nie ma.</p>

4.	Inne zjawiska	Brak informacji.
	Zespoły i tradycje folklorystyczne, śpiewacze, muzyczne, w tym: przeglądy i festiwale oraz twórcy słowa	„Nie, to znaczy był w '39 roku, jak zdjęcia oglądam stare, to był taki zespół, koło śpiewackie.”
	Tradycje kulinarne, w tym: produkt regionalny i lokalny, potrawy świąteczne, przepisy	Czarnina: „Tak.” Kwaśne jaja: „Tak, uwielbiam.” Kwaśne jaja i szare jaja to dwie różne rzeczy? „Nie to jest to samo.” Pyry z gzikem „Też.”
III. Tradycje rękodzielnicze		
	Tradycje wytwórczości rękodzielniczej, sztuki ludowej oraz artystów nieprofesjonalnych	Brak informacji.
IV. Przejawy religijności tradycyjnej		
1.	Kapliczki i krzyże w miejscowości (okoliczności powstania, rok fundacji, fundatorzy)	<p><i>Figura:</i> „My żeśmy to wszystko poopisywali, tylko, że ja już oddałam wszystko. To było na tej zasadzie, że tak się ludzie w '50 roku, bo w '50 roku ta figura była postawiona pod tym względem, że u nas nie ma kościoła. Kiedyś spotykali się w październiku na różaniec na cmentarzu, a teraz postawili tu i tu chodzili.” „Nigdy nie była przebudowywana, teraz jest upiększona.” „Jak idą pieszo do Lubasza, to tam odpoczywają, tam jest msza, poczęstunek.” „W zeszłym roku mieliśmy tą figurę poświęconą, dwa lata temu odmalowaną, tu jest msza święta w Tręcznie.”</p> <p><i>Majówka przy figurze:</i> „Tak, robi się, w zeszłym roku tak gryzły robaki, że nie chodzili, a tak żeśmy chodzili.”</p> <p><i>Kto ufundował figurę:</i> „We Wieleniu ktoś to odlewał i to było w trzech częściach czy we czterech i była wspólnie ze wsią wstawiana i nie była kolorowa tylko biała. I tak właśnie do tej pory mówili, że jak już mamy białą to nie można przemalować ale myślę, że czasy komunistyczne już minęły i można by ją było upiększyć.”</p>

		„Tu krzyż na cmentarzu, też poprosiłam kolegę, piękny gest, Nadleśnictwo. Leśniczowie się złożyli, kupili nam drzewo modrzewiowe. Kolega ze szkoły nam to drzewo zrobił krzyż. No to poprosili księży, sponsorów, wszystkich tych co nam sprzyjali.”
2.	Miejsca cudowne (święte drzewa, gaje, źródelka)	„Nie.”
3.	Święte figury, obrazy, rzeźby	„Nie.”
4.	Miejsca kultu religijnego	„My teraz jedziemy sobie tam, gdzie był papież. Po drugiej stronie jeziora sobie przejeżdżał i my tam sobie jedziemy i się pomodlimy. Tak się zbieramy i jedziemy.”
5.	Lokalne tradycje pielgrzymowania	Pielgrzymki do Lubasza i Biezdrowa: „Kiedyś były, teraz już nie chodzą.”
6.	Lokalne odpusty	„Mamy św. Michała we Wieleniu 29 września. To jest kościelny. Budy tak.” „Do Wielenia, do Roska, we Wieleniu św. Michała, w Rosku św. Stanisława Kostki, w Białej Matki Boskiej Różańcowej, do Miałów św. Antoniego.”

V. Lokalne uroczystości i obchody świeckie

1.	Dożynki	„Dożynki tak, ale u nas we wsi nie, to Rosko robi, ale oni mają swoje gminne i mają swoje też i wtedy jedziemy na Powiatowe.” <i>Wieniec:</i> „Nie, bo nikt nie chce się przyłączyć, a jak jest to nikt nie chce z nim iść.” „Jak teraz są żniwa to trzeba już zaczynać zboże zbierać, trochę trzeba poszanować.”
2.	Dni gminy/wsi	Brak.
3.	Lokalne festyny	„Nie aż tak, u nas jest w tej chwili bardzo dużo wczasowiczów.”
4.	Inne (np. organizowane przez szkołę, KGW,	<i>KGW:</i> „Jest, ale żeśmy mieli 15 lat przerwy. Akurat 8 marca tata zmarł, na dzień kobiet i wtedy przestaliśmy sobie odprawiać,

	Domy Ludowe, Ośrodki Kultury)	ale od 4 lat jest od nowa. Wróciła ta tradycja, Dzień Dziecka, to też jest.” „Jeździmy nad morze z całą wsią.” „Spływy kajakowe mamy, pływamy sobie.”
--	----------------------------------	---